

cit ad intensionem, quia virtus unita fortius agit, id est, magis unita, et magis unum faciens de illa potentia-
tate subjecti.

XXXIV. An vero gradus isti, seu modi, et terminationes formæ sic se habent quod adveniente uno alius destruat, statim dicemus; verisimilius est enim quod sic, quia se habent ut diversæ figuræ, aut situs ejusdem corporis, adveniente enim uno destruit alius.

XXXV. An vero quolibet actu fiat intensio, etiam si actus remissus sit, tractabitur hoc latius in 2-2, quæst. xxiv agendo de augmento charitatis, an statim detur quando per actus remissos meremur illud. Quod vero attinet ad physicam actionem augentem, et intendentem ipsam formam, statim agemus ostendendo quod solum ab intensiori actu physice augeri potest, quia inferior, et inæqualis actio proportionem non habet ad perfectionem effectum.

ARTICULUS VII.

Expediuntur difficultates circa utrumque augmentum extensionis, et intensionis.

I. Circa utrumque augmentum aliquæ difficultates sunt communes, aliquæ speciales, præsertim circa intensionem, ideode utrisque hic simul agemus.

II. Prima ergo difficultas est, quia tam augmentum extensivum, quam intensivum acquiritur, et fit nova actione sufficiente producere novam entitatem, seu qualitatem, qualitas etiam sic augmentata accipit virtutem, et perfectionem potentem producere novos effectus reales; ergo augmentum hoc novam exigit realitatem, et qualitatem, et non so-

lum novum modum. Antecedens quoad primam partem probatur, quia actio sufficiens acquirere qualitatem entitative est quæcumque alteratio etiam minima, actio autem intensiva est actio ejusdem speciei, et vehementior, verbi gratia, calefactio imperfecta ut unum sufficit producere entitatem calori, actio vero extensiva est calefactio vehementior, verbi gratia ut quinque, velut sex; ergo ista calefactio non minus erit sufficiens producere entitatem caloris, quam calefactio ut duo, cum sit vehementior et perfectior. Quoad secundum vero probatur, quia habitus magis extensus producit novos effectus reales, verbi gratia, novos assensus circa novas conclusiones, quas non potest attingere habitus non extensus; et forma intensa, et vehementior producit diversos effectus reales, si quidem est major, et fortior virtus, quam remissa. Unde videmus quod crescente calore, aut frigore diversimode immutantur corpora quam si sit temperatus, et multi alii effectus fiunt, qui non a qualitate remissa. Consequentia vero probatur; tum, quia nova actio novum effectum debet producere, et cum illa actio sit sufficiens producere entitatem, novam entitatem de novo producet, alias calefactio vehementior, et perfectior solum producet modum, et qualitas imperfecta et remissa entitatem; tum, quia novus effectus realis petit novam formam realem; ergo si facta intensione, forma ipsa novos effectus reales facere potest, novam formam realem per talem intensionem acquirat.

III. Confirmatur, quia intensio fieri per majorem radicationem, seu per novum modum unien-
di, et firmandi qualitatem in subjecto, maxime ponitur propter D. Thomam qui id videtur dicere; tum in hac quæstione LII, articulo II,

tum in secunda secundæ, quæst. xxiv, articulo v et in I, dist. xvii, quæst. II, articulo II et quæstione prima de virtutibus, articulo XI. At in istis locis clare dicit qualitatem secundum essentiam augeri, et propriam vocem ignorare eos qui dicunt augeri per radicationem, et non secundum essentiam. Ergo D. Thomas fatetur ipsam entitatem, seu essentiam qualitatis crescere, et augeri per istam intensionem, et non solum ei supervenire modum. Nec potest dici, quod D. Thomas solum intendit, quod qualitas augetur per modum intrinsece receptum in accidente, qui est nova unio. Contra enim est, quia præterquam quod videtur violentum essentiam rei interpretari pro modo essentia superaddito, obstat etiam, quia D. Thomas ideo vult qualitatem in intensione augeri essentialiter, quia redundat illa radicatio in augmentum virtutis, sed virtus non est modus qualitatis, sed ipsa entitas; ergo sentit D. Thomas augmentum illud fieri per additionem entitatis. Antecedens patet ex ipsis verbis D. Thomæ in I, dist. xvii, quæst. II, art. I, ubi reprobans opinionem eorum qui dicebant: « Charitatem non augeri essentialiter, sed augeri, quia firmatur in subjecto secundum radicationem, inquit, ex hoc ipso sequi quod augeatur essentialiter, quia nulla forma potest intelligi magis firmari in subjecto, nisi per hoc quod habet majorem victoriam super subjectum suum: augmentum autem victoriae redundat in augmentum virtutis, et per consequens in augmentum essentia, quia virtus si non est ipsa essentia, oportet quod sit ab essentia et commensurentur si bi sicut effectus causæ proximæ. » Igitur apud D. Thomam ipsa entitas qualitatis non solum modaliter, sed entitative immutatur et augetur per intensionem, si

quidem accipit augmentum virtutis, quæ virtus est ipsa essentia, seu entitas formæ.

IV. Respondetur actionem intensivam esse sufficientem ad producendam entitatem caloris absolute, quando eam non invenit productam, et positam in subjecto, concedo; ad producendam entitatem caloris ut novam, et superadditam, et augmentativam, nego. Aliud est enim quod actio intensiva possit eandem entitatem caloris in se producere, quam producit actio etiam remissa: aliud quod possit producere entitatem caloris pro augmento, ita quod per entitatem superadditam augeatur. Primum est verum, et argumentum probat, quia quod potest producere calefactio remissa, potest perfectior et vehementior, quæ intendit. Secundum vero est falsum, quia pro augmento non servit nova et superaddita entitas per additionem componens, sed eadem simplex qualitas novo modo meliorata, et firmata. Ad secundam vero partem antecedentis dicitur, quod illos novos effectus reales potest producere illa realis qualitas sic modificata, ita quod non solus modus concurrat, et influit in illum novum effectum realem, sed ipsamet realitas influit, licet supponat modum illum ut perficientem, et determinantem talem virtutem, ut efficiat novos effectus. Itaque entitas ipsa qualitatis est virtus, et activitas substantialiter potens ad omnes illos effectus, et quasi radicaliter, oportet tamen determinari, et disponi per modum illum, ut possit actualiter in illum novum effectum prorumpere.

V. Et hoc ideo, quia qualitas, seu virtus non potest operari nisi ut unita subjecto, eo quod virtus solum est principium quo operandi, non principium quod, hoc enim est ipsum concretum, seu subjectum ha-

bens talem qualitatem. Et quia qualitas, seu virtus ex receptione in subjecto limitatur, et coarctatur secundum potentialitatem ejus (unumquodque enim recipitur ad modum recipientis) ideo qualitas illa, seu virtus ad operandum effectus reales diversos, et ut fortior, et efficacior sit, dependet ex diverso modo communicandi se subjecto, et vincendi potentialitatem ejus, qua veluti contrahitur, et impeditur, et limitatur ne exeat in omnes effectus suos secundum totam actualitatem, et activitatem suam, sed secundum quod plus vincit de illa potentialitate, et subicit illam, sibi plus etiam potest operari, et vehementius. Unde modus ille non se habet ut ipsa entitas, et substantia virtutis, sed ut conditio quædam, et determinatio ipsius, ut non sit ita limitata, et coarctata, sed aucta ex parte victoriæ super potentialitatem subjecti, et ideo dicitur augmentum virtutis quasi contrapositum limitationi. Quare sicut limitatio formæ non pertinet ad novam entitatem, vel subtractionem entitatis formæ; sed ad modum ipsius, quo in subjecto recipitur, ita ampliatio, et latitudo formæ, seu augmentum ipsius pertinet ad modum talis formæ, quo est in subjecto vincens potentialitatem ipsius subjecti, ut non coarctetur ab ipso subjecto et a potentialitate, et confusione, quam habet ad plura, ne possit sic se explicare in effectus suos.

VI. Hæc ergo victoria supra potentialitatem, et confusionem subjecti ut coarctiva est formæ dicitur augmentum ejus, sicut e converso est limitatio, seu decurtatio, et remissio formæ si ab illa potentialitate limitetur, et constringatur. Et hoc totum pertinet ad modum formæ, et conditionem ipsius, ut unitur subjecto;posito autem illo modo, ipsa entitas qualitatis se explicat in effectus rea-

les, quos sine tali modo, et explicatione non potest operari formaliter et actu, licet radicaliter possit ex parte entitatis formæ. Nec quilibet novus effectus realis petit novam formam entitative, sed sufficit eadem novo modo explicata: sicut eadem species visibilis in oculo facit representationem, non in aere; eadem gratia in Christo non facit filium adoptivum, in nobis facit; idem lignum in figuram rotundam dispositum melius movetur, quam sine illa, nec tamen per figuram additur nova virtus motiva, nec requiritur ad id nova entitas formæ, sed nova dispositio in subjecto, qua posita explicat se in illos effectus. Nec nova actio necesse est quod semper novum effectum entitative producat, sed sufficit quod novo modo, seu novum, modum, aut explicationem, aut applicationem faciat, sicut actio uniens formam, et non producens illam. Intensio autem est melioratio unionis, et applicationis formæ ad subjectum.

VII. Quod autem dictum est de intensione, et augmento ejus, quod est augmentum modi excludens limitationem, et coarctationem formæ ex unione ad subjectum, proportionaliter dicendum est de augmento extensivo, quod tale augmentum est ex parte modi, quo non coarctatur habitus erga objecta. Quia enim habitus in cognoscendo ab objectis dependet, et a speciebus illorum, oportetque uti diversis mediis, non potest se explicare in omnia illa objecta, nisi circa omnia species habeat ordinatas, et secundum quod ille habitus ex talibus speciebus accipit diversa media, habet majorem latitudinem, et exiit coarctationem, et limitationem quatenus vim accipit inferendi diversas conclusiones, et ad illas se extendendi, dicitur accipere augmentum non in nova entitate virtutis, aut novæ rationis formalis

additione: quia semper retinet eandem rationem formalem luminis, ex cujus unitate sumitur unitas habitus, sed ejusdem explicatione, et minori coarctatione ad illustrandum et inferendum tales conclusiones, quod ante non poterat, quia non se explicabat vis illa in talia objecta, sed coarctabatur erga alia ex defectu specierum ordinarum ad inferendum.

VIII. Ad confirmationem respondetur D. Thomam in illis locis utrumque dicere, et quod qualitas augetur sine additione formæ; sed per majorem radicationem, aut firmitatem, seu per hoc quod magis insit subjecto, et quod ista radicatio, seu unio ponit aliquid intrinsece in entitate, seu essentia qualitatis, falsamque esse existimationem eorum, qui tantum intensionem ponebant in aliqua extrinseca participatione, seu melioratione ex parte subjecti, et non ex parte ipsius formæ. Et hoc dicit esse impossibile, quia ipsa major explicatio qualitatis, et radicatio in subjecto sine reali mutatione formæ esse non potest, cum forma ipsa ex sua entitativa, et essentiali ratione ordinetur ad subjectum; quomodo ergo stat radicari, et firmari, seu magis explicari formam in subjecto, et non perfici in se. Quare augeri formam secundum essentiam, apud D. Thomam non est aliud quam intrinsece perfici, et augeri, non autem est augeri quoad aliquod prædicatum novum essenziale, vel quoad novæ entitatis additionem, sufficit quoad modum ipsi formæ intrinsecum, qualis est unio ad subjectum, quæ in ipsa forma est. Et sic quando unio melioratur, seu firmatur, aut magis se explicat in subjecto, utique et ipsa forma intrinsece immutatur, et in sua entitate, licet non per additionem entitatis: sicut quando quantitas rarefit, vel

condensatur, sine dubio mutatur quantitas intrinsece, et non solum subjectum, non tamen mutatur intrinsece per additionem entitatis, sed per additionem modi.

IX. Hoc ergo solum vult D. Thomas quod dicere qualitatem intendi per radicationem, et inhæSIONEM majorem in subjecto, et non intendi, seu augeri secundum essentiam, hoc est, intrinsece in ipsa essentia, et entitate sua, est propriam ignorare vocem, cum ipsa qualitatis entitas tota ordinetur ad unionem, et inhæSIONEM in subjecto, ut patet in ipsis verbis D. Thomæ 2-2, quæst. xxiv, art. iv ad tertium, ubi inquit: « Quod quidam dixerunt charitatem non augeri secundum suam essentiam, sed solum secundum radicationem in subjecto, vel secundum fervorem: sed hi propriam vocem ignorant. Cum enim accidens sit, ejus esse est in esse. Unde nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeri, quam eam magis inesse in subjecto, quod est magis eam radicari in subjecto. » Ergo quando D. Thomas docet qualitatem secundum essentiam augeri, nullo modo sentit per additionem entitatis, et essentiæ augeri, sed nihil aliud esse ipsam secundum essentiam augeri, quam eam magis inesse in subjecto. Si nihil aliud est; ergo tota intensionis, et augmenti ratio consistit in ipso inesse, seu inhæRERE, seu uniri, quod est modus, non in additione novæ, et distinctæ entitatis. Quod utique dicere, quod fiat sine mutatione intrinseca, et in ipsa entitate formæ, est ignorare propriam vocem, cum tota entitas accidentis intrinsece ordinetur ad inesse, et augeri in ipsa entitate, ad talem modum inhæRendi ordinata. Et deinde qualitatem secundum essentiam augeri nihil aliud est apud S. Thomam quam ipsam entitatem qualitatis esse sub-

jectum talis augmenti, id est, in ipsa entitate formæ inveniri hoc augmentum, eique convenire, sicut ipse explicat quodlibeto IX, art. XIII, et nos retulimus quæst. IV de generatione, art. III.

X. Et ad replicam supra factam in argumento, quod est violenta interpretatio nomine essentiæ intelligere modum superadditum essentiæ, respondetur nos non intelligere nomine essentiæ modum, sed augmentum secundum essentiam interpretari ex ipso D. Thoma augmentum modi, qui habet pro subiecto essentiam, ita quod ipsa essentia qualitatis est quæ augetur tamquam res aucta, id autem quod superadditur est modus identificatus intrinsece cum essentia, non autem aliquid extrinsece se habens, et ex parte solum subiecti se tenens. Cum vero additur dicere S. Thomam quod illa radicatio redundat in augmentum virtutis, respondemus redundare quidem, sed illud augmentum non esse novam virtutem entitative, sed eandem entitatem virtutis magis explicatam, seu novo modo se communicantem subiecto, et sic reddi in se fortiorem, et perfectiorem intrinsece; sed ratione novi modi, quo magis fortificatur illa virtus in subiecto, et minus limitatur ex illo, et sic magis sibi subiecit potentialitatem subiecti sine additione novæ entitatis.

XI. Secundo arguitur: Intensio, et extensio sunt motus continui, et possunt fieri in subiecto sine intermissione temporis, ut patet, quando intenditur calor febris in corpore, vel frigus, aut aliud quid simile; vel cum aliquis continuo tempore addiscit plures conclusiones in aliqua scientia. Tunc est augmentum: motus continuus non solum in instantibus, sed etiam in partibus temporis aliquid acquirit, si enim inter

instans, et instans nihil acquirit, nihil operatur, ac per hoc cessat, et sic motus non erit continuus. Si autem acquirit continuo; ergo terminus acquisitus non est aliquid indivisibile, sed habet partes, et latitudinem, ergo non est modus, sed entitas, aut manet eadem difficultas in ponendo augmentum hoc fieri per additionem modi, aut per additionem novæ entitatis, et gradus. Patet consequentia, quia modus ille unionis, aut est indivisibilis, aut divisibilis. Si indivisibilis acquiritur in instanti, non in tempore, et sic inter duo instantia dabitur tempus medium, in quo nihil acquiretur, et cessabit actio, aut solum fiet aliqua dispositio ad talem modum acquirendum, quæ non potest assignari qualis sit. Si autem est divisibilis, et constat ex partibus, quare non similiter ipsa entitas qualitatis ex partibus constare potest entitative, sicut modus ex modalibus? Præsertim, quia modus non potest esse divisibilis magis quam res ipsa, cujus est modus, si enim res unita indivisibilis est, quomodo potest divisibiliter uniri, aut quæ ratio est ut unio divisibilis sit, et non entitas ipsa qualitatis? Si dicatur esse virtualiter divisibilem, formaliter autem indivisibilem, restat semper explicandum, quid producat inter instans, et instans dum transit illa pars temporis, non enim producit aliquid virtuale, sed aliquid formaliter existens, cum productio formalis sit, et sic formalem aliquem terminum habeat; ergo vel nihil in illo medio tempore producit, et sic cessat actio, vel aliquid in actu producit, et hoc non est virtuale, sed formale, et in facto esse existens, et sic vel divisibile, et tunc constabit partibus, vel indivisibile, et non poterit produci in tempore, sed in instanti.

XII. Confirmatur, quia gradus caloris acquisitus per intensionem sufficiens est expellere entitatem frigoris, et non solum gradum; ergo signum est illum gradum etiam esse entitatem, et non modum. Consequentia probatur, quia modus non potest entitatem expellere, cum non sit proportio, et qualitas modi ad rem ut expellat illam, si quidem nec opponitur illi immediate. Antecedens autem probatur; si in subiecto sint quatuor gradus frigoris, non expellitur frigus totaliter, usque dum producantur alii quatuor gradus caloris, quia reliqui compatiuntur simul in subiecto cum quatuor. Est ergo ibi aliquid frigoris quousque quartus gradus producat, et adveniente illo gradu, seu modo expellitur tota entitas frigoris, et non ante: ergo signum est gradum illum esse entitatem, et non modum, si quidem formaliter expellit entitatem frigoris.

XIII. Respondetur ad principale argumentum, quod (ut diximus in libris de generatione, quæst. IV, art. III ad ultimum) modi isti sunt indivisibiles entitative, et virtualiter divisibiles, seu latitudinem vincendam per motum habentes, et ita se habent sicut diversæ terminationes, et figuræ quantitatis, quarum una recedente alia advenit per modum, licet quælibet terminatio in instanti acquiratur. Pro hujus autem intelligentia duo notanda sunt, quæ in illo loco, aut supposuimus, aut brevius perstringimus. Primum est, quod indivisibile dupliciter sumi potest. Uno modo secundum se, alio modo relative ad aliquid divisibile, cujus est terminus, vel in quo exercetur: verbi gratia, punctum est aliquid indivisibile in quantitate, et secundum se, et in se caret partibus, tamen terminat partes lineæ, et de uno puncto ad aliud non potest transiri nisi per partes

divisibiles. Et sic punctum, quod in se absolute indivisibile est, relative se habet ad partes divisibiles, quatenus terminat illas, et hoc est virtualiter esse divisibile, quia cum respiciat quod terminat, et hoc est aliquid divisibile, respective, et virtualiter divisibile est. Et fundat transitum et fieri divisibile, quia cum sit annexum partibus divisibilibus, easque respiciat, non nisi per illas fit transitus ad tale indivisibile, et similiter in suo fieri potest admittere divisibilitatem, et latitudinem, quia in ipso fieri non consideretur solum distantia, et transitus de non esse ad esse, inter hæc enim non datur medium, et latitudo, sed etiam distantia de contrario in contrarium, seu de positivo in positivum, quod utique vincitur per aliquod fieri divisibile, sicut cum fit transitus de una specie qualitatis in aliam, sive sint extreme distantes ut album et nigrum, sive sint intermediæ, ut viride et cæruleum, certum est quod inter istas species debent assignari aliquæ inter quas non est alia species media, et tamen de una ad aliam fit transitus per motum, et per divisibilitatem, in cujus mediate non acquiritur media pars speciei, et postea alia medietas, quia species, et quidditas non potest mediari, sed ipsum fieri illius speciei est divisibile propter contrarietatem cum suo termino a quo, licet in facto esse id quod producit sit species in indivisibili consistens.

XIV. Secundum quod advertimus est id quod in physicis, quæst. XVIII, agentes de tempore diximus, nempe partes motus, et indivisibilia motus, quæ vocantur mutata esse, seu instantia, sic distingui quod partes motus terminantur in ipso mutato esse, et partes temporis (est autem tempus entitative motus, scilicet ipse motus cæli) in instanti tam-